

ORIGINAL RESEARCH PAPER

The Right of Happiness for Children, The Manifestation of Human Rights in Modern Times

Mehri Toutounchian^{1*}

Received:

21 Mar 2020

Revised:

28 Mar 2020

Accepted:

30 Mar 2020

Available Online:

01 Apr 2020

Abstract

Background and Aim: Human rights as a universal approach have various dimensions which are defined as children's rights and including the right to happiness. This approach, particularly with the advent of universal declaration and convention on protecting children's rights has become more common. The main purpose of this study is to look at the right to happiness of children as one of the important manifestations of human rights in contemporary era. Accordingly, the main question of this research is what are the most important strategies for realization of the right to happiness of children?

Materials and Methods: According to the aim of the present study, the descriptive - analytical approach has been chosen as the method of the present study which has collected the relevant information by the documentary and library method.

Ethical Considerations: In order to organize this research, while observing the authenticity of the texts, honesty and confidentiality have been observed.

Findings: Paying attention to the characteristics and behaviors of children friendly nature, providing conditions for children's social participation, creating conditions to form children Friendly City is one of the strategies that can pave the way for children to achieve happiness. Meanwhile, reducing the role of men in building urban spaces and paying attention to emotional and emotional characteristics of children in designing social, educational and urban environment can be considered as a kind of support for children's happiness based on universal human rights approaches.

Conclusion: The realization of the right to child happiness needs to change the attitudes of social and urban life in favor of children's rights .

Keywords:

Right of Happiness,
Children Rights,
Child Friendly,
Human Rights.

^{1*} *PhD in Jurisprudence and Law, Researcher in The Center of Ethics and Medical Law, Shahid Beheshti University of Medical Science, Tehran, Iran.*

Email: Mehri.Toutounchian@gmail.com Phone: +982633408394

Please Cite This Article As: Toutounchian, M (2020). "The Right of Happiness for Children, the Manifestation of Human Rights in Modern Times". *Interdisciplinary Legal Research*, 1 (1): 55-66.

مقاله پژوهشی

(صفحات ۵۵-۶۶)

حق بر شادی کودکان، جلوه‌ای از حقوق بشر در عصر مدرن

مهری توتونچیان^۱

۱. دکتری فقه و حقوق، پژوهشگر مرکز اخلاق و حقوق پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران.

Email: Mehri.Toutouchian@gmail.com

دریافت: ۱۳۹۹/۱/۲ ویرایش: ۱۳۹۹/۱/۹ پذیرش: ۱۳۹۹/۱/۱۱ انتشار: ۱۳۹۹/۱/۱۳

چکیده

زمینه و هدف: حقوق بشر به‌عنوان یک رویکرد جهانی دارای ابعاد مختلفی است که به‌طور مشخص، حقوق کودکان و از جمله حق بر شادی یکی از ابعاد آن به شمار می‌رود. این رویکرد، به‌ویژه با ظهور اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های مختلف جهانی در زمینه دفاع از حقوق کودکان رواج بیشتری به خود گرفته است. هدف اصلی پژوهش حاضر، نگاهی به حق بر شادی کودکان به‌عنوان یکی از جلوه‌های مهم حقوق بشر در دوران معاصر است. **مواد و روش‌ها:** با توجه به هدف پژوهش حاضر، رویکرد توصیفی-تحلیلی به‌عنوان روش پژوهش حاضر انتخاب شده است که به شیوه اسنادی و کتابخانه‌ای، اطلاعات مربوطه را جمع‌آوری نموده است.

ملاحظات اخلاقی: در به سامان رسیدن این تحقیق ضمن رعایت اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

یافته‌ها: طبق سؤال اصلی پژوهش که مهم‌ترین راهکارها برای تحقق حق بر شادی کودکان کدام هستند؟ به نظر می‌رسد توجه به خصوصیات و رفتارهای طبیعت دوستانه کودکان، فراهم کردن شرایط مشارکت اجتماعی کودکان، ایجاد شرایطی برای شکل‌گیری شهر «دوستدار کودک» از جمله راهکارهایی است که می‌تواند راه را برای دستیابی کودکان به حق بر شادی فراهم سازد. ضمن اینکه، کاستن از نقش مردان در ساختن فضای شهری و توجه به خصوصیات عاطفی و احساسی کودکان در طراحی محیط‌های اجتماعی، آموزشی و شهری نیز می‌تواند نوعی حمایت از حق بر شادی کودکان بر مبنای رویکردهای حقوق بشر جهانی در این زمینه تلقی شود.

نتیجه‌گیری: تحقق حق بر شادی کودکان، نیازمند تغییر رویه‌های زندگی اجتماعی و شهری به نفع حقوق کودکان است.

کلمات کلیدی: حق بر شادی، حقوق کودکان، دوستدار کودک، حقوق بشر.

مقدمه

۱- بیان موضوع: کودکان به عنوان بخش مهمی از جامعه نیازمند فراهم شدن شرایطی هستند که به شکل قابل توجهی بتواند نقش و جایگاه آنان را در مسائل و موضوعات اجتماعی مورد توجه قرار دهد. از سوی دیگر، کودکان به دلیل شرایط خاصی که بر زیست اجتماعی آنان حاکم است، نیازمند سرپرستی، امدادهای اجتماعی و خانوادگی هستند تا در سایه این حمایت‌ها به حقوق خود دست یابند. در این زمینه، حق بر شادی کودکان به عنوان یکی از اصول اساسی زندگی کودکان حائز اهمیت فراوانی است، به طوری که فراهم شدن شرایط شاد، بانشاط، زندگی توأم با آرامش و احساس امنیت از مهم‌ترین حقوقی است که برای کودکان به عنوان بخش مهمی از زندگی اجتماعی در نظر گرفته می‌شود. در این راستا، توجه به معیارهای کنوانسیون‌های بین‌المللی، با این استدلال که بتواند شرایطی برای شاد زیستن کودکان فراهم آورد؛ حائز اهمیت است. از جمله: کنوانسیون حقوق کودک (۱۹۸۹) پروتکل‌های اختیار کنوانسیون حقوق کودک شامل؛ پروتکل اختیاری فروش، فحشا و هرزه‌نگاری کودکان، پروتکل اختیاری مشارکت کودکان در درگیری‌های مسلحانه و پروتکل اختیاری در رابطه با طرح شکایات فردی از جمله اعلامیه‌ها و کنوانسیون‌های بین‌المللی است که به عنوان حامی حقوق کودکان فعالیت می‌کنند.

ضرورت انجام پژوهش حاضر، بررسی و ارائه راهکارهایی است که بتواند شادی کودکان را به عنوان یک حق مورد توجه قرار دهد و موانع موجود در این زمینه را نیز شناسایی کند تا زمینه‌های لازم برای بهبود حقوق کودکان در حوزه‌های مختلف زندگی اجتماعی فراهم شود. بر این اساس، حق بر شادی کودکان که در اسناد، اعلامیه‌ها، و کنوانسیون‌های بین‌المللی و حتی منطقه‌ای مورد توجه قرار گرفته است، در حوزه‌های کاربردی و عملی نیازمند پیاده‌سازی و اجرایی شدن است. بر این اساس، رشد روانی و اجتماعی کودک حائز اهمیت است؛ چه اینکه فراهم ساختن شرایط فردی جهت احقاق حقوق کودکان، نیازمند تربیت صحیح و سالم، آموزش لازم در خانواده، اعطای

آزادی به کودکان، مصون ماندن آنان از تعرض و محرومیت‌های خانوادگی از قبیل: تنبیه بدنی و فیزیکی، آسیب‌های عاطفی، اخلاقی و ... است. همچنین در بُعد اجتماعی نیز اصول اخلاقی و تربیتی نظیر آموزش در مدارس، محیط‌های اجتماعی، وجود شرایط لازم نظیر فضای شهری و بازی سالم و ... مدنظر است. در هر صورت، حق بر شادی کودکان به معنای فراهم شدن شرایط مادی و معنوی، فردی و اجتماعی کودکان است که به راحتی بتوانند حقوق مندرج در آموزه‌های حقوق بشری معاصر را به نفع خود گسترش دهند و زمینه را برای برابری اجتماعی مهیا سازند. از این منظر، مجموعه تعالیم حقوق بشری که در دهه‌های پایانی قرن بیستم ظهور و نمود یافتند، به خوبی حقوق کودکان را در زمینه‌های مختلف مورد توجه قرار داده‌اند که رعایت آنان از منظر داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی خواهد توانست حق بر شادی کودکان را نیز فراهم آورد. علاوه بر این، نهادهای آموزشی، اجرایی، تقنینی و حقوقی می‌بایست ضرورت‌ها و حساسیت‌های فرهنگی را نیز مورد توجه قرار دهند تا کودکان در سراسر جهان و فارغ از نژاد، رنگ پوست، جنسیت، مذهب و طبقه اقتصادی-اجتماعی بتوانند حیات بانشاطی را برای خود و جامعه‌شان فراهم آورند. پژوهش حاضر نیز این حساسیت‌ها و ملاحظات را مدنظر قرار می‌دهد و در همین راستا تلاش می‌کند تا با رویکردی عام و جهان‌شمول، اصولی کلی را برای بهبود زندگی مطلوب کودکان مهیا سازد. به نظر می‌رسد حق بر شادی کودکان و ایجاد جامعه بانشاط و پویا از مهم‌ترین ضرورت‌های زندگی کودکان معاصر است که با گسترش شهرنشینی و مردانه شدن سیاست، چالش‌های زیادی را برای کودکان ایجاد کرده است.

۲- تبیین مفاهیم: اولین جلوه‌های حقوق بشر که رویکردی عام و جهان‌شمول دارد، همزمان با انقلاب فرانسه نمایانگر شده است. این اعلامیه، مصوب ۲۶ اوت ۱۷۸۹م. مجلس ملی فرانسه است که در آن، چنین بیان شده است: «افراد آزاد به دنیا می‌آیند؛ حق آزادی؛ آزادی بیان، آزادی مذهب، حق برابری و سرانجام حق مالکیت دارند». (ناصرزاده، ۱۳۷۲: ۲۵) حقوق بشر به عنوان مجموعه‌ای از حقوق انسان‌ها به کار می‌رود که ابعاد

بشر می‌بایست نقش و جایگاه کودکان را نیز مورد توجه ویژه قرار داد. همان‌طور که محورهای اصلی حقوق بشر در سطح بین‌المللی، نقش و جایگاه کودکان را نیز مدنظر قرار داده است. در مجموع می‌توان حقوق بشر مطروحه در منابع فوق را فارغ از کم و کیف آن در محورهای زیر چنین بیان نمود: امنیت، آزادی‌های فکری، آزادی‌های گروهی، حقوق و آزادی‌های افراد در اداره امور کشور، حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، حقوق بشر در موارد خاص (حقوق زنان، حقوق کودک، حقوق اقلیت‌ها، حقوق پناهندگان). (هاشمی، ۱۳۸۰: ۲۵)

اصول مزبور هر یک به نحوی بر حقوق مسلم و شناخته‌شده انسان‌ها تأکید می‌کنند که می‌تواند زمینه‌ساز برابری، آزادی و عدالت میان انسان‌ها باشد. بدین ترتیب، شش محور مذکور نیز همگی در پی تحقق اصول پایه‌گذار حقوق بشرند که آن اصول عبارتند از: اصل حیثیت و منزلت انسانی، اصل آزادی، اصل برابری و اصل برادری. (هاشمی، ۱۳۸۰: ۳۵) به‌نظر می‌رسد کودکان از جنبه عام و کلی و با این استدلال که «انسان» محسوب می‌شوند، دارای حقوق خاص خود هستند. همچنین از طرفی دیگر، کودکان به دلیل ناتوانی در انجام امور اجتماعی، نیازمند حمایت از طرف نهادهای اجتماعی هستند.

ضمن اینکه دستیابی کودکان به حقوق خاص خود، تحت تأثیر عوامل فردی و اجتماعی مختلفی قرار دارد که هر یک نیز ناشی از تجربیات مختلف سیاسی و اجتماعی جوامع است. بنابراین در کنار، مؤلفه‌های جهان‌شمولی که درباره حقوق کودکان وجود دارد، اصول خاصی نیز دیده می‌شود که با توجه به شرایط اجتماعی و سیاسی هر جامعه، حقوق متناسبی برای کودکان ایجاد می‌کند. به عنوان مثال، برخی حقوق نظیر آموزش آزاد جنسی در برخی جوامع غربی دیده می‌شود، حال آنکه چنین چیزی در حقوق کودکان در جامعه ایرانی دیده نمی‌شود. با این وجود، بهره‌مندی از یک محیط خانوادگی سالم، ارتباط تنگاتنگی با احترام به حق تربیت و جامعه‌پذیر شدن اعضای آن دارد. به طوری که با وجود رقاباتی همچون مدرسه و رسانه‌ها، هنوز هم اعتقاد بسیاری بر این است که اصول، افکار، ایده‌ها، نگرش‌ها و جهت‌گیری فرا گرفته از خانواده همراه با تجربیات

سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی گسترده‌ای نیز به خود می‌گیرد. حقوق بشر هرچند پیشینه‌ای طولانی دارد، اما در معنای خاص آن، به قوانین و اعلامیه‌های حقوق بشری معاصر نظر می‌افکند که با انقلاب‌های دموکراتیک در غرب و مخصوصاً با ظهور سازمان ملل در دوران معاصر از اهمیت بالایی برخوردار شدند. به‌طور کلی، حقوق بشر در معنای عام آن، یک اصل اساسی اقدام جمعی است و بر پایه ارزش‌ها و باورهای مشترک در میان گروه‌های مختلف در یک جامعه پی‌ریزی شده است. (Himonga & Stuttaford, 2014:7)

شادی و نشاط به معنای برخورداری انسان از یک زندگی سالم، عاری از نزاع و خشونت، همراه با زیست اجتماعی موردنظر خویش است که ابعاد فردی و اجتماعی نیز پیدا می‌کند. حق بر شادی از جمله مقولاتی است که به تازگی و در دهه‌های پایانی قرن بیستم در اسناد و اعلامیه‌های بین‌المللی مورد توجه قرار گرفت و به قشرهای مختلف جوامع نیز تسری پیدا کرد. در این میان، حق بر شادی کودکان یکی از جلوه‌های مهم حقوق بشر معاصر است که «کنوانسیون حقوق کودک» به‌عنوان کنوانسیون جهانی بدان پرداخته است. از سوی دیگر، حق برخورداری از سلامت و ایمنی در اعلامیه‌های استکهلم و راین جلوه‌ای از حق برخورداری از محیط‌زیست و حقوق بشر و یافتن ماهیت، تعریف و چارچوب حقوق بشر است. در پرتو این ترکیب، ما می‌توانیم حقوق بشر مربوط به انسان را برشمریم. (افتخار جهرمی، ۱۳۸۸: ۸) که مهم‌ترین نمود آن، حق بر شادی به عنوان یکی از حقوق مسلم کودکان به شمار می‌رود.

۳- روش تحقیق: روش تحقیق در این پژوهش به‌صورت تحلیلی و توصیفی است.

بحث و نظر

۱- حقوق کودکان و حقوق بشر

اگر حقوق بشر به عنوان مفهومی عام و جهان‌شمول و دربرگیرنده همه اقشار جامعه باشد، کودکان نیز به‌عنوان بخش مهمی از جوامع دارای حقوق خاص خود هستند که البته به‌دلیل عدم توانایی در اداره خود و جامعه، نیازمند حمایت و مراقبت بیشتری می‌باشند. بنابراین در بررسی الزامات و قوانین حقوق

همان طور که بیان شد، حقوق بشر مفهومی عام و جهان‌شمول است و براساس آنچه در اعلامیه‌های حقوق بشری و کنوانسیون‌های بین‌المللی دیده می‌شود، کودکان به عنوان بخشی از جامعه که توانایی چندانی در دستیابی به حقوق خود ندارند، واجد این حقوق شمرده می‌شوند. بنابراین مفاد اعلامیه‌های حقوق کودک در نزد نهادهای بین‌المللی، بیش از پیش به نقش دولت‌ها در تأمین نیازهای فردی و اجتماعی کودکان معطوف است. بدین ترتیب، کودکان، از منظر حقوق بشری دارای حق‌های شناخته شده انسانی‌اند؛ حق‌هایی که امروزه جامعه بشری تحت تأثیر وجدان اخلاقی، آنها را به رسمیت شناخته است. گرچه ممکن است در مورد فهرست و تعداد این حق‌ها بین ملت‌ها اتفاق نظر وجود نداشته باشد، اما در اصل محق بودن آنان هیچ اختلاف نظری وجود ندارد. از سوی دیگر می‌دانیم کودکان به‌ویژه در سنین اولیه و همچنین عقب ماندگان ذهنی، در اعمال هرگونه اراده آزاد ناتوان‌اند، به گونه‌ای که اصولاً نمی‌توان به معنای دقیق در این گروه‌ها از اراده سخن گفت؛ همچنین افرادی که در حال بی‌هوشی به سر می‌برند و ممکن است این حالت آنها روزها و بلکه ماه‌ها طول بکشد، به این دو گروه اضافه می‌شوند. (سیدفاطمی، ۱۳۹۰: ۲۵)

بدین ترتیب، حقوق کودکان در زمره حقوقی شناخته می‌شود که از جنبه‌های مختلف نیازمند حمایت نهادهای داخلی دولتی و غیردولتی است و از این جهت، تدوین راهکارها و رویکردها برای احقاق حقوق کودکان در مسأله حق بر شادی، مستلزم توجه به اصلاح رفتارهای نهادهای مختلف است.

۲-۱- آموزش شادی و تأمین نیازهای اولیه کودکان

حقوق کودکان و از جمله حق بر شادی کودکان، نیازمند انجام فعالیت‌های مناسب از سوی نهادهای مختلف از جمله دولت و خانواده است. چنانچه براساس مقدمه کنوانسیون حقوق کودک، خانواده به عنوان جز اصلی جامعه و محیط رشد و رفاه اعضا به‌ویژه کودکان باید از حمایت‌ها و مساعدت‌های لازم به نحوی برخوردار گردد که بتواند مسوولیت‌های خود را در جامعه ایفا نماید و طبق ماده ۱۸ کشورها باید تلاش خود را برای

ناشی از شرایط عینی خانواده سبب می‌گردد که هر کودک جداگانه و متفاوت اجتماعی گشته و این خانواده است که نوزاد یعنی موجودی بیولوژیکی را به شکل فردی با شخصیت اجتماعی-فرهنگی به جامعه تحویل می‌دهد و در بزرگسالی نیز باعث ثبات شخصیت او می‌باشد. (اعزازی، ۱۳۷۶: ۲۶) از همین رو می‌توان گفت حقوق کودکان در یک جامعه مذهبی تفاوت‌های قابل توجهی با حقوق کودکان در جامعه عرفی و حقوق سکولار دارد. بنابراین ضمن توجه به اصول جهان‌شمول کودکان در زمینه حقوق مختلف از جمله حق بر شادی، می‌توان گونه‌های مختلفی از حقوق کودکان را در جوامع مختلف مورد بحث و بررسی قرار داد.

علاوه بر این، مؤلفه‌های دیگری از جمله رسانه‌ها، مسائل فرهنگی، حساسیت‌های بومی در زمینه آموزش و تربیت کودکان نیز بر میزان دستیابی آنان به حقوق انسانی تأثیرگذار است. همچنین در همین زمینه نباید از تأثیر سایر عوامل و روابط اجتماعی مانند رفتار پدر و مادر، برادران و خواهران و دیگر اعضای خانواده، گروه‌های همسالان و همکلاسی‌های مدرسه، شعائر و سنت‌های اجتماعی با بی‌تفاوتی گذشت. (کی‌نیا، ۱۳۷۳: ۲۸) از سوی دیگر، با توجه به گسترش بی‌سابقه رسانه‌ها و وسایل ارتباطی، نمی‌توان نقش و اهمیت آنان را در زمینه تأثیرگذاری بر حقوق کودکان نادیده گرفت. به همین دلیل، یکی از نگرانی‌های اساسی در مورد رسانه‌های گروهی، گرایش و اصرار این رسانه‌ها در نمایش صحنه‌های خشونت‌بار و ترویج این حالات روانی در میان افراد جامعه به ویژه کودکان و نوجوانان است. البته، خشونت در رسانه‌ها امر تازه‌ای نیست؛ رسانه‌های گروهی می‌توانند مرتکب یک جرم را که در دنیای واقعی گناهکار و مجرم شناخته می‌شود و از این طریق بر رفتار و حالات کودکان نیز تأثیرات منفی بگذارند. از طرفی دیگر، رسانه‌ها می‌توانند ابزار آموزشی مناسبی برای کودکان باشند و از طریق روش‌های مناسب و کارآمد، حقوق متناسب با کودکان را به آنان آموزش دهند.

۲-۲ حق بر شادی کودکان؛ نیازها و دلایل

تضمین به رسمیت شناختن این اصل که پدر و مادر کودک مسوولیت‌های مشترکی درباره رشد و پیشرفت کودک دارند، به عمل بیاورند. این موضوع حتی در قوانین داخلی از جمله در قانون اساسی ما نیز مورد توجه قرار گرفته است. برای مثال، در این باره بند ۸ مقدمه قانون اساسی کشور ما خانواده را به عنوان واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان قلمداد نموده که زمینه‌ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد پاینده انسان است و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود را از وظایف اصلی حکومت شمرده است.

اما تربیت برای زندگی امروزی دیگر محدود به آموزش حرفه و معاشرت مؤدبانه نیست، بلکه محتوای مفاهیم تربیتی باید به گونه‌ای باشد که انسان را قادر کند مهارت چگونگی برخورد با انواع مشکلات فردی و اجتماعی را بدست آورد. این در حالی است که امروزه اکثر والدین بدون اینکه آموزشی در زمینه مهارت‌های تربیت فرزند ببینند، پدر و مادر می‌شوند. از این‌رو، آموزش والدین با روش‌های تربیتی صحیح و چگونگی برخورد در مراحل مختلف رشد فرزندان یکی از اولویت‌های ضروری برای استحکام بخشی به محیط خانواده است که باید امکانات آن در جامعه فراهم شود؛ زیرا کارشناسان عقیده دارند: «اگر در زمان گذشته، یک مادر می‌توانست چند فرزند را به خوبی تربیت کنند، امروزه لازم است که یک مادر نقش چند مادر را در تربیت یک فرزند انجام دهد تا بتواند در تربیت وی موفق باشد». (قاسمی‌روشن، ۱۳۸۱: ۲۰) در کنار مسأله تربیت، توجه خانواده‌ها به مسأله شادی کودکان و ایجاد فضایی مفرح برای بازی‌های کودکان، برقراری روابط سرشار از شادی و نشاط و همچنین فراهم کردن امکانات تربیتی و اقتصادی برای بهبود زندگی کودکان از نیازهای ضروری در این زمینه محسوب می‌شوند.

بنابراین همانطور که در ماده ۱۱ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی آمده است، «بهبود شرایط زندگی باید به صورت مداوم باشد و بعد از مرتفع کردن نیازهای حداقل و ضروری باید به فکر ایجاد یک زندگی آسوده و عادلانه برای همه افراد جامعه بود که فرد با مقایسه خود با سایر افراد جامعه احساس محرومیت نکند». از این‌رو، «حق بر استاندارد مناسب زندگی

دربگیرنده تمامی حقوق اقتصادی است که برای یکپارچه‌سازی شخص در جامعه انسانی از جمله کودکان ضروری است. این حق با اصل حاکم بر کل نظام بین‌المللی حقوق بشر یعنی اینکه همه انسان‌ها آزاد متولد شده و از نظر حقوق و شأن با یکدیگر برابرند و باید با یکدیگر با روحیه برادری رفتار کنند، رابطه نزدیکی دارد». (ابراهیم‌گل، ۱۳۸۶: ۲۲۵) بنابراین توجه به اصول اساسی معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی و جهانی در زمینه حقوق بشر می‌تواند چارچوبی برای حقوق کودکان فراهم آورد تا در سایه آن بتوانند حقوق کودکان را مورد توجه قرار دهند.

در همین زمینه، ماده بند دوم از ماده ۳ کنوانسیون حقوق کودک مصوب ۱۹۸۹ م. بر ویژگی‌های مهمی تأکید می‌کند که به نوبه خود می‌تواند حامی حق شاد زیستن کودکان نیز تلقی شود. چنانچه در این ماده آمده است: «کشورهای طرف کنوانسیون متقبل می‌شوند که حمایت‌ها و مراقبت‌های لازم را برای رفاه کودکان، با توجه به حقوق و وظایف والدین آنها، قیّم و یا سایر افرادی که قانوناً مسئول آنان هستند، تضمین کنند و در این راستا اقدامات اجرائی و قانونی مناسب معمول خواهد گردید». بدین ترتیب، فراهم شدن شرایط اقتصادی و اجتماعی مناسب، آن‌گونه که کنوانسیون مزبور بدان اشاره می‌کند، عامل مهمی برای بهبود حقوق کودکان در عرصه زندگی شاد می‌باشد. از این‌منظر، محیط اقتصادی عمومی، دربگیرنده نظام اقتصادی حاکم بر جامعه می‌باشد که به نوبه خود می‌تواند زمینه‌ساز محیطی سالم برای حقوق کودکان از جمله دستیابی کودکان به حق بر شادی تلقی شود.

توضیح اینکه نقش دولت‌ها و تعهد آنان نسبت به آنچه در زمینه مفاد کنوانسیون‌های بین‌المللی دیده می‌شود، حائز اهمیت است. چنانچه، دولت‌ها ضمن برآوردن کلیه نیازهای مادی داخلی، آبادانی جامعه و نظم اقتصادی آن را نیز تأمین نمایند و محیط اقتصادی شخصی، شامل فعالیت‌های اقتصادی شخصی افراد مانند شغل، مسکن و معیشت است و زمانی مطلوب می‌باشد که مردم بتوانند از طریق کسب و کار، امکانات معیشتی خود را فراهم کنند و از زندگی شایسته‌ای برخوردار باشند. (هاشمی، ۱۳۸۳: ۲۵) به‌نظر می‌رسد بهبود وضعیت اقتصادی خانواده و فراهم شدن شرایط برای بهره‌مندی کودکان و حتی

خانواده‌های آنان از شرایط رفاهی مناسب به خوبی می‌تواند حامی حق بر شادی کودکان تلقی شود. بنابراین، محیط و شرایط اقتصادی جامعه در هر دو بعد باید به گونه‌ای باشد که نیازها و حقوق اساسی افراد که لازمه حیثیت و ارتقاء شخصیت آنها است. به عنوان نمونه، در زمینه خوراک، پوشاک، مسکن، سلامتی، تشکیل خانواده، فراغت و رفاه و غیره به رسمیت شناخته شود و شرایط مناسبی به منظور تأمین اینگونه حقوق فراهم گردد تا فرد بتواند به سطح شایسته‌ای از زندگی برسد و کرامت و شأن انسانی خود را حفظ نماید. (محمودی‌جانکی، ۱۳۸۵: ۱۷۰) به نظر می‌رسد موضوع حق بر شادی کودکان در اسناد حقوق بشر بین‌المللی به گونه‌ای است که تأمین حقوق اقتصادی افراد و مبارزه با بی‌عدالتی‌های اجتماعی بخش وسیعی از مواد اسناد بین‌المللی را نیز به خود اختصاص داده است.

بررسی رویکرد حقوق بشر معاصر که بیش از همه در کنوانسیون حقوق کودکان دیده می‌شود، نمایانگر توجه به حقوق کودکان از جمله فراهم شدن شرایطی برای انجام فعالیت‌های شادی آنان به عنوان بخش مهمی از جامعه انسانی است. به همین منظور، فراهم کردن شرایط برای دستیابی کودکان به حق بر شادی، نیازمند توجه به مؤلفه‌های مختلفی است که طیف متعددی از حیطه‌های آموزشی، فرهنگی، سیاسی و اجتماعی را در بر می‌گیرد. قبل از هر چیز باید این نکته بیان شود که کودکان به عنوان موجوداتی طبیعت دوست و خواهان زندگی آرام و مسالمت‌آمیزی هستند که به عنوان زمینه‌ای برای دستیابی به حق بر شادی آنان تلقی می‌شود. گام اول برای دستیابی به چنین حقی، ایجاد محیط سالم برای کودکان است که در آن آزادانه به فعالیت بپردازند. از همین رو، عملی ساختن حق سلامت و تحول نظام‌های سلامت یکی از کلیدی‌ترین عناصر جنبش جهانی برای حصول پوشش جهانی سلامت است که خود به عنوان یک جلوه عملی از حق سلامت ترسیم شده است. بنابراین باید گفت حق بر شادی یکی از جلوه‌های مهم حق بر سلامت نیز محسوب می‌شود که به نوبه خود حامی حقوق کودکان است.

مسئله دیگری که می‌تواند جلوه‌گر حق بر شادی کودکان باشد و ارتباط تنگاتنگی با سلامت کودکان دارد، مسئله ورزش و سلامت جسمی کودکان است. به همین دلیل باید گفت طراحی محیط زندگی کودکان بر مبنای ایجاد فضای مناسب برای ورزش کودکان نمایانگر توجه به حقوق شادی کودکان است. استدلال این است که اثرات ورزش به عنوان راهی برای دستیابی به حق بر شادی کودکان این است که کسالت و تنبلی را از کودک می‌زداید، به وی نشاط و شادابی می‌بخشد، بدن و روح انسان را از بیماری‌ها پاک می‌کند و او را برای انجام کار و فعالیت و وظایف فردی، اجتماعی، شغلی، دینی و ... آماده می‌سازد. همچنین ورزش کردن اخلاق کودک را بهبود می‌بخشد و یکی از بهترین فعالیت‌ها برای پر کردن اوقات فراغت وی است. از سوی دیگر ورزش روحیه شجاعت، از خودگذشتگی، مبارزه با ظلم و دفاع از مظلوم را در کودک تقویت می‌کند و اراده وی را قوی می‌سازد. (محمدزاده رهنی، ۱۳۸۷: ۱۰۰) بنابراین دستیابی کودکان به حق بر شادی نیازمند توسعه و آموزش فعالیت‌های ورزشی مناسب به آنان است که هم توسط خانواده و هم نهادهایی نظیر مدرسه، شهرداری‌ها و ... انجام می‌شود.

به نظر می‌رسد یکی دیگر از راهکارهای مهم برای بهبود وضعیت شاد در میان کودکان و دستیابی به حق بر شادی آنان، جلوگیری از رواج «کودکان کار» در جامعه است که از معضلات جوامع معاصر اعم از پیشرفته و در حال توسعه به شمار می‌رود. این مسئله نیز به نوبه خود تحت تأثیر عوامل اقتصادی دیگری از جمله فقر و بیکاری خانواده‌های کودکان قرار دارد. بنابراین، از دیگر پیامدهای منفی بیکاری والدین و بد بدون شرایط اقتصادی خانواده، کار کودکان است. کار کردن اگر چه برای بزرگسالان یک حق است، اما برای کودکان در بسیاری از موارد، نقض آشکار حقوق مسلم آنان است. حق حیات، آزادی، برابری، عدم تبعیض، عدم بردگی، برخورداری از کرامت انسانی، تحصیل، امنیت و رفاه تنها گوشه‌ای از حقوق فطری یک کودک‌اند که با کار کردن وی، در اکثر موارد از میان می‌روند و

آنها را در معرض خطر انتقام از افراد قرار می‌دهد و ضمن آنکه گاه، کار سپرده شده به کودک مطابق قوانین جرم بوده و این امر ضرورت مبارزه با آن را نمایان‌تر می‌سازد. (غفاری فارسانی، ۱۳۸۷: ۳۰) به همین دلیل، اسناد بین‌المللی مختلفی بر ممنوعیت کار کودکان در برخی از مشاغل تأکید نموده‌اند؛ از جمله کنوانسیون «بدترین اشکال کار کودک» مصوب ۱۹۹۹ سازمان بین‌المللی کار که کشور ما نیز در سال ۱۳۸۰ به آن پیوسته است. مطابق این کنوانسیون‌ها، به کارگیری افراد زیر ۱۸ سال در چهار گروه از کارها را به‌عنوان بدترین اشکال کار ممنوع اعلام شده است؛ این چهار دسته عبارتند از: ۱) بردگی و شیوه‌ها مشابه بردگی همچون رعیتی، قاچاق و فروش کودک، بندگی به علت دین و کار اجباری (۲) روسپی‌گری، هرزه‌نگاری و اجراهای هرزه‌نگارانه (۳) کارهای غیرقانونی مانند تولید و قاچاق مواد مخدر و (۴) کارهای خطرناک برای سلامت، ایمنی یا اخلاقیات کودک. (غفاری فارسانی، ۱۳۸۷: ۳۰)

همچنین جهت دستیابی کودکان به حق بر شادی به عنوان یک موضوع پذیرفته شده در اسناد حقوق بشری معاصر، رویکردهای مهم دیگری نیز دیده می‌شود. برای مثال، در ماده ۳۱ کنوانسیون حقوق کودک و نوجوان (حق بازی و اوقات فراغت) به این مسأله اشاره شده است. چنان‌چه در بندهای آن آمده است:

۱) حکومت‌ها حق کودک را برای داشتن بازی، سرگرمی، وقت آسایش و استراحت به رسمیت می‌شناسند. کودک می‌تواند به‌طور فعال و آزادانه در امور فرهنگی و هنری درخور سنی خودش، شرکت جوید.

۲) حکومت‌ها به حق کودک برای فعالیت‌های هنری و فرهنگی توجه داشته و با اقدامات خود، آن را پشتیبانی می‌کنند و امکانات مناسب را برای انجام فعالیت‌های فرهنگی، هنری و همچنین اوقات فراغت و سرگرمی کودک فراهم می‌نمایند.

در همین زمینه و بر اساس آنچه از مفاد مطروحه، می‌توان گفت راهکار دیگری که در این زمینه بیان می‌شود، توجه به فضای زندگی کودکان است که به نوبه خود می‌تواند مکان مناسبی برای ایجاد شادی کودکان فراهم آورد. بر این اساس، طراحی شهری باید به گونه‌ای باشد که در آن، حقوق کودکان در زمینه

بازی، تفریح، شادی و اوقات فراغت از کارآیی و کیفیت بالایی برخوردار باشد. استدلال این است که محیط‌های شلوغ و بسته شهری، مانعی برای تحقق حق کودکان بر شادی هستند. از این منظر، منطقی است که والدین، جهت تأمین امنیت فرزندان، آنها را از این فضاها دور کرده و مورد محافظت و کنترل بیشتری قرار دهند. (دانشور، ۱۳۶۰: ۲۸) باز در همین زمینه، ایجاد «شهر دوستدار کودک» یکی از راهکارهایی است که می‌تواند هم جلوه‌گر حقوق بشر کودکان تلقی شود و هم اینکه باعث توسعه رفتارهای شادی‌آفرین در نزد کودکان باشد. از این منظر گفته می‌شود: «یکی از بهترین روش‌ها برای دستیابی به محیط‌های ساخته شده دوستدار کودک، این است که کودکان و نوجوانان، خود در ساخت و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک مشارکت داده شوند». (کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی، ۱۳۹۱: ۶۰) بدین ترتیب برای محقق شدن حق بر شادی کودکان، تأمین زیرساخت‌های اجتماعی آن نیز مهم و قابل توجه است. در همین زمینه، می‌توان به طراحی اقداماتی اندیشید که بر مبنای آن، شادی کودکان در محیط‌های طبیعی مورد حمایت قرار گیرد. از این‌رو، توجه به فضاهای سبز و طراحی کردن آنان از دیدگاه کودکان می‌تواند اهداف موردنظر در پروژه‌های «دوستدار کودک» را محقق سازد. (کامل‌نیا، ۱۳۹۵: ۲۸)

۲-۲- آموزش حقوق بشر و حق بر شادی کودکان

مسأله آموزش و تربیت کودکان در زمینه برخورداری از محیط زندگی مفرح و با نشاط تحت تأثیر عامل مهمی به نام آموزش قرار دارد. در همین راستا، سازمان ملل متحد با تصویب دهه سوادآموزی و دهه آموزش حقوق بشر کمک شایانی به توسعه این حق بشری نمود. منشور جهانی حقوق بشر، اعلامیه حقوق کودک، کنوانسیون حقوق کودک و سایر اسناد بین‌المللی به حمایت ویژه از این حق پرداخته‌اند. طبق این اسناد آموزش ابتدایی باید واجد وصف رایگان و اجباری برای همه کودکان باشد، اهداف و محتوای آموزش کودکان باید مروج حقوق بشر و آزادی‌های اساسی صلح و تفاهم و فارغ از هرگونه مبنای تبعیض‌آمیز باشد و کودکان در شرایط دشوار نیز نباید از این حق محروم شوند. همچنین، دولت‌ها طبق این اسناد متعهد به

(آزادی آگاهی) است که در شرح مواد مربوط به آن چنین آمده است:

هر کودک حق آزادی بیان دارد و این حق در پیوند با آزادی آگاهی‌هایش است که کودک بدون ترس از محدودیت‌های حکومتی، دانستی‌ها و افکار متنوع خود را در قالب کلمات، دست نویس یا چاپ، کارهای هنری و یا هر طریق و یا هر وسیله انتخابی دیگر، بیان کرده، دریافت نموده و یا به دیگران بدهد. ضمن اینکه، اجرای این حق می‌تواند از طرف قوانین دیگری که لازم هستند، محدود شود:

الف) بخاطر حفظ حقوق یا شهرت فردی دیگر؛

ب) بخاطر حفظ امنیت ملی، نظم عمومی، اخلاق و عفت عمومی و یا سلامتی جامعه.

بدین ترتیب، کودکان به دنبال ایجاد محیطی مشارکتی هستند که با هم سن و سال‌های خود در ارتباط باشند. همچنین آنها علاقه‌مند هستند تا وقت خود را در محیط‌های طبیعی صرف کنند و با دیگران نیز مشارکت داشته باشند. از این رو، امکانات مناسبی می‌بایست در اختیار آنان باشد تا امکان شکل‌گیری محیطی امن برای آنان فراهم شود. (کیانی و اسماعیل‌زاده کواکی، ۱۳۹۱: ۶۰) ضمن اینکه باز در همین زمینه، بهبود بخشیدن به محیط‌های اجتماعی و شهری و افزایش نقش کودکان در طراحی محیط‌های بازی، به خوبی می‌تواند مشارکت کودکان را در مسائل اجتماعی افزایش دهد و ضامنی برای حق بر شادی کودکان تلقی شود. برای مثال، ارتقای فضای سبز در شهرها موجب پدید آمدن بسترهای مشارکتی میان کودکان و دیگر گروه‌های سنی در جامعه می‌شود. (کامل‌نیا، ۱۳۹۵: ۲۸)

نتیجه‌گیری

حقوق بشر جلوه‌های گوناگونی دارد که توسعه و گسترش آن همچنان نیازمند به کارگیری روش‌ها و ابزارهای اثرگذاری است که بتواند احترام به عقاید، آزادی، برابری و برادری را در میان آحاد جوامع انسانی گسترش دهد. در همین راستا، حقوق کودکان و از جمله حق بر شادی، از مهم‌ترین تحولات حقوق بشر در دهه‌های پایانی قرن بیستم به شمار می‌رود که از جنبه

احترام، حمایت و استیفای حق آموزش کودکان هستند. بنابراین به طور کلی باید شوق زندگی کردن را در کودکان بیاموزیم. (طالب‌زاده، ۱۳۸۵: ۳۵) ایجاد شور و اشتیاق زندگی کردن در میان کودکان زمینه‌ساز تحقق حقوق آنان است که آموزش و انتقال آن به کودکان می‌تواند زمینه‌ساز شرایط مناسب برای زیست بانشاط آنان تلقی شود. از این منظر، آموزش [حقوق بشر] به کودکان جهت دفاع کودکان از حقوق خود به همه آنان توصیه می‌شود تا آنها حداقل‌هایی از سطح محافظت و حمایت از خود را بدست آورند و حتی این ویژگی‌ها را توسعه ببخشند. (Lee, 2013:8)

توصیه و دعوت به رعایت حقوق بشر برای کودکان باعث ارتقا و توسعه توانمندی‌های آنان و همچنین راهنمایی برای احزاب دولتی است که به وسیله آن می‌توانند به بچه‌ها آموزش دهند که از خودشان محافظت کنند، همچنین باعث احترام گذاشتن آنها به ارزش‌های فرهنگی می‌شود، و در نهایت نقش بسزایی در آشنایی کودکان با حقوق بشر در عرصه روابط بین‌الملل دارد. (McLeod, 2014: 56) بنابراین گفتمان حقوق بشر معاصر در زمینه حقوق شادی کودکان نیازمند توسعه و گسترش همه جانبه‌ای است تا بتواند در ابعاد فردی و اجتماعی، محیط اجتماعی شادابی برای کودکان فراهم آورد. این موضوع از یک طرف، نیازمند احترام به عقاید کودکان و لزوم دخالت دادن آنان در ساختن محیط زندگی بانشاط است که امروزه در انواع مهدکودک‌ها، شهرسازی و پروژه‌های دوستدار کودک دنبال می‌شود. در همین راستا، کنوانسیون‌های حقوق بشر معاصر از جمله حقوق کودک و نوجوان به مسأله «آزادی عقیده» کودکان توجه نشان داده است. به طوری که در ماده ۱۲ کنوانسیون حقوق کودک و نوجوان (آزادی عقیده) نیز چنین آمده است:

«از سوی حکومت‌های امضاءکننده این پیمان‌نامه، حق کودکی که توانایی ساختن نظر شخصی خودش را دارد، به رسمیت شناخته می‌شود. کودک در تمامی امور مربوط به خود، آزادی بیان و اظهار عقیده شخصی را که مطابق سن و رشد او است، دارد.»

از جمله مهم‌ترین مفادی که در کنوانسیون مربوطه دیده می‌شود، می‌تواند زمینه‌ساز دفاع از حقوق شادی کودکان باشد،

بهبود رفتارهای فردی، خانوادگی و اجتماعی به حقوق خاص کودکان در این زمینه اشاره می‌کنند. کنوانسیون حقوق کودکان و نهادهای فراملی دیگری که در سطح جهان دیده می‌شود بر موضوع «کودکان کار»، «آزار جنسی کودکان»، «کودکان بی‌سرپرست و بد سرپرست» و همچنین زمینه‌های اجتماعی جرم‌زا توجه نشان داده‌اند. از طرفی دیگر و در وجه ایجابی نیز، نهادهای حقوق کودکان بر فراهم شدن شرایط مطلوب خانوادگی و اجتماعی برای فراهم شدن حق بر شادی کودکان از جمله اوقات فراغت، زندگی بانشاط و مفرح و فضای عاری از خشونت، تنبیه و نزاع تأکید می‌کنند. در این میان، حقوق بشر معاصر از جنبه عام و خاص، ضامن حقوق کودکان است؛ از جنبه عام، کودکان نیز همانند سایر آحاد جامعه بشری از حقوق مساوی، آزادانه و برابر برخوردار هستند و از جنبه خاص، حقوق ویژه‌ای دارند که در قالب حق بر شادی نیز تجلی پیدا می‌کند. بر این اساس، دولت‌ها، نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی می‌بایست شرایط آموزشی، اجتماعی و سیاسی مناسبی برگزینند تا در سایه آن بتوان، حق بر شادی کودکان را تحقق بخشید. این توجهات در قالب پروژه‌های «دوستدار کودک»، «شهر بازی»، «شهر کودکان» و.. تجلی می‌یابد. همچنین فراهم کردن شرایط آموزشی مناسب برای کودکان و امکان مشارکت آنان در ساخت اماکن شهری، بخش مهمی از تغییر رویه‌های زندگی اجتماعی و شهری به نفع حقوق کودکان است. تغییر

فضا و محیط شهری به نوبه خود خواهد توانست رویکردهای مردسالارانه در عرصه بافت شهری را به چالش بکشد و راه را برای گسترش محیط بانشاط برای کودکان فراهم آورد. از جنبه حقوقی نیز، جوامع مختلف برحسب آموزه‌های فرهنگی و دینی خود و همچنین بازنگری در قوانین موضوعه خود می‌توانند جایگاه جدیدی به حقوق کودکان ببخشند و حق بر شادی کودکان را به عنوان یکی از حقوق مسلم آنان و جلوه‌ای از حقوق بشر معاصر مورد توجه قرار دهند.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: در تدوین این مقاله، هیچ نوع تعارض منافی وجود نداشته است.

سهم نویسندگان: تمامی امور این تحقیق توسط نویسنده طبق معیارهای استاندارد نویسندگی بر اساس پیشنهادات کمیته بین‌المللی ناشران مجلات حقوقی صورت گرفته است.

تشکر و قدردانی: در به سامان رساندن این پژوهش از دوستان و عزیزانی که با جد بلیغ و خضوع، من را یاری نموده‌اند، سپاسگزارم.

تامین اعتبار پژوهش: این پژوهش فاقد تامین کننده مالی بوده است.

منابع و مأخذ

الف. منابع فارسی

- ابراهیم گل، علیرضا (۱۳۸۶). «حق دسترسی به غذا در مخاصمات از منظر موازین حقوق بین‌الملل». فصلنامه حقوق بین‌الملل، ۲۵(۳۹): ۲۲۱-۲۴۳.
- اعزازی، شهلا (۱۳۷۶). جامعه‌شناسی خانواده. چاپ اول، تهران: انتشارات مطالعات زنان.
- افتخار جهرمی، گودرز (۱۳۸۸). حقوق بشر، محیط زیست و توسعه پایدار. تهران: خانه نشر.
- دانشور، محمدعلی (۱۳۶۰). روانشناسی کودک. تبریز: انتشارات دانشگاه تبریز.
- سیدفاطمی، محمدقاری (۱۳۹۰). حقوق بشر در دنیای معاصر. تهران: انتشارات شهر دانش.
- طالب‌زاده، محسن (۱۳۸۵). اصول و برنامه‌ریزی آموزش و پرورش پیش از دبستان. تهران: جهاد دانشگاهی.
- غفاری فارسانی، بهنام (۱۳۸۷). «نگاهی به کنوانسیون بدترین اشکال کار کودک». فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، ۳۸(۲): ۲۵-۳۸.
- قاسمی روشن، ابراهیم (۱۳۸۱). «توانمندی خانواده در پیشگیری از انحرافات اجتماعی». مجله مطالعات راهبردی زنان، ۱۷(۱): ۱-۲۹.
- کامل‌نیا، حامد (۱۳۹۵). معماری و الگوواره‌های طراحی جمعی. رساله دکتری به راهنمایی دکتر غلامرضا اسلامی، تهران: دانشگاه تهران.
- کیانی، اکبر و اسماعیل‌زاده کواکی، علی (۱۳۹۱). «تحلیل و برنامه‌ریزی شهر دوستدار کودک از دیدگاه کودکان». مجله باغ نظر، ۹(۲۰): ۵۱-۶۳.
- کی‌نیا، مهدی (۱۳۷۳). مبانی جرم‌شناسی. قم: انتشارات مطبوعات دینی.

ب. منابع خارجی

- محمدزاده رهنی، محمدرضا (۱۳۸۷). «بررسی فقهی حوادث و صدمات ورزشی». فصلنامه فقه و تاریخ تمدن، ۴(۱۶): ۹۱-۱۲۵.
- محمودی جانکی، فیروز (۱۳۸۵). «امنیت و ناامنی از دیدگاه سیاست جنایی». فصلنامه دیدگاه‌های حقوقی، ۸(۱): ۱۶۸-۱۹۷.
- ناصرزاده، هوشنگ (۱۳۷۲). اعلامیه حقوق بشر. تهران: انتشارات مجد.
- هاشمی، سیدمحمد (۱۳۸۰). حقوق اساسی و ساختارهای سیاسی. تهران: انتشارات میزان.
- هاشمی، سیدمحمد (۱۳۸۳). حقوق بشر و آزادی‌های اساسی. تهران: انتشارات میزان.
- Himonga, N & Stuttaford, F.M (2014). "Social Ssolidarity and The Right to Health: Essential Elements for People-Centred Health Systems". *Journal Health Policy and Planning*, 14(1):1-8.
- Lee, E (2013). "Education as a Human Rights in the 21st Century". *Journal of Democracy & Education*, 27(1): 1-9.
- McLeod, J (2014). *A peaceful Pedagogy; Teaching Human Rights Across the Curriculum*. Newcastle: The University of Newcastle, Publications Primary Teacher Education.

References

- Aazazi, SH (1997). *Family Sociology*. Tehran: Female Studies Press. (Persian)
- Daneshvar, A (1981). *Child Psychology*. Tabriz: University of Tabriz Press. (Persian)
- Eftekar Jahromi, G (2009). *Human Rights, Environment and Sustainable Development in Environmental Law (Theories and Procedures)*. Tehran: Publishing House. (Persian)
- Ghafari Farsani, B (2008). "Looking at The worst Forms of Child Labor". *Journal of Private Law Studies*, 38 (2):25-38. (Persian)
- Hashemi, M (2001). *Fundamental Rights and Political Structures*. Tehran: Mizan Press. (Persian)
- Hashemi, M (2004). *Human Rights and Fundamental Freedom*. Tehran: Mizan Press. (Persian)
- Himonga, N & Stuttaford, F.M (2014). "Social Ssolidarity and The Right to Health: Essential Elements for People-Centred Health Systems". *Journal Health Policy and Planning*, 14(1):1-8.
- Ibrahim Gol, A (2007). "The Right of Access to food in Conflicts in International Law". *Journal of International Law*, 25 (39): 221-243. (Persian)
- Kamelnia, H (2008). *Comparative Analysis and Research of the Collective Architecture Approach from the Perspective of Collective Psychology*. PhD Thesis by Consultation of Qolamreza Eslami, Tehran: University of Tehran. (Persian)
- KeyNia, M (1994). *Bases of Criminology (Social Factors of Divorce)*. Qom: Matbouat Dini Press. (Persian)
- Kiani, A & Ismaeilzadeh Kovaki, A (2011). "Analyzing and Planning a Child Friendly City from Viewpoint of Children". *Journal of Bagh Nazar*, 9 (20): 51-63. (Persian)
- Lee, E (2013). "Education as a Human Rights in the 21st Century". *Journal of Democracy & Education*, 27(1): 1-9.
- Mahmoudi Janaki, F (2006). "Security & Insecurity from Viewpoints of Criminal Policy". *Legal Perspective Journal*, 8(1): 168-197. (Persian)
- McLeod, J (2014). *A peaceful Pedagogy: Teaching Human Rights Across the Curriculum*. Newcastle: The University of Newcastle, Publications Primary Teacher Education.
- MohammadZade Rahni, MR (2007). "Juridical Study on Sport Accidents". *Journal of Jurisprudence and History of Civilization*, 4(16): 91-125. (Persian)
- NaserZadeh, H (1993). *Human Rights Declaration*. Tehran: Majd Press. (Persian)
- Qasemi Roshan, I (2002). "The Ability of Family in Preventing Social Deviants". *Journal of Female Studies*, 17(1): 1-29. (Persian)
- Seyed Fatemi, MQ (2010). *Human Rights in Contemporary World*. Tehran: Shahr Danesh Press. (Persian)
- TalebZade, M (2005). *The principles and Planning for Education and Training in Pre-School Stage*. Tehran: Jahad Daneshgahi Press. (Persian)